

Tunnistetiedot poistettu

Käännös

C-574/21 - 1

Asia C-574/21

Ennakkoratkaisupyyntö

Jättämispäivä:

20.9.2021

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Nejvyšší soud České republiky (Tšekki)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

29.6.2021

Kantaja:

QT

Vastaaja:

O2 Czech Republic a.s.

[– –]

VÄLIPÄÄTÖS

Nejvyšší soud (ylin tuomioistuin, Tšekki) [– –] on päättänyt asiassa, jossa on kantajana [– –] **QT** [– –] ja vastaajana **O2 Czech Republic a. s.**, [– –] ja jossa on kyse 2 023 799 Tšekin korunan suuruisen summan maksamisesta korkoineen ja joka on alkujaan saatettu vireille Obvodní soud pro Prahu 4:ssä (Prahan 4. kaupunginosan alioikeus, Tšekki) numerolla 60 C 100/2014 ja jossa kantaja hakee muutosta Městský soud v Praze (Prahan kaupunkioikeus) 27.11.2019 antamaan tuomioon nro 72 Co 302/2019-939, seuraavaa:

I. [– –]

II. Nejvyšší soud **esittää** Euroopan unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 267 artiklan mukaisesti:

Onko jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY 17 artiklan 2 kohdan a alakohdan käsitettä ”kauppaedustajan menettämät provisiot” tulkittava siten, että tässä provisioilla tarkoitetaan myös provisioita sellaisista tehdyistä asiakassopimuksista, jotka kauppaedustaja olisi tehnyt, jos kaupallinen edustus olisi saanut jatkua, sellaisten asiakkaiden kanssa, jotka kauppaedustaja on hankkinut päämiehelle tai joiden kanssa kauppaedustaja on merkittävästi laajentanut liikesuhteita?

Jos vastaus edelliseen kysymykseen on myöntävä, millä ehdoin tätä periaatetta sovelletaan myös sopimuksen tekemisestä saataviin kertaprovisioihin?

Perustelut

I.

Asian tosiseikat ja menettely tšekkiläisissä tuomioistuimissa

- 1 Kantaja vaati pääasian oikeudenkäynnissä hyvitystä kauppaedustajalle maksettavana korvauksena siten, että vastaaja velvoitettaisiin maksamaan 2 023 799 Tšekin korunaa viivästyskorkeineen.
- 2 Obvodní soud v Praze 4 hyväksyi ensin kanteen osittain järjestyksessä ensimmäisellä, 14.9.2015 annetulla tuomiolla [– –], mutta muutoksenhakutuomioistuimena toiminut Městský soud v Praze kumosi kyseisen tuomion 16.3.2016 [– –] antamallaan ratkaisulla vastaajan valituksesta tosiseikkojen riittämättömän selvittämisen perusteella ja palautti asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen käsittelyn jatkamista varten.
- 3 Obvodní soud v Praze 4 hylkäsi kanteen järjestyksessään toisella, 30.1.2019 antamallaan tuomiolla [– –].
- 4 Alemmissä oikeusasteissa selvitettiin seuraavat tosiseikat:

Kantajan ja vastaajan oikeudellisen edeltäjän (jäljempänä vastaaja) välillä tehtiin 1.1.1998 kauppaedustussopimus, jonka kohteena olivat kaupallista edustusta koskevat ehdot, vastaajan NMT 450- ja GSM-järjestelmissä tarjoamien tietoliikennepalvelujen tarjoaminen ja myynti, matkapuhelimien, niiden lisävarusteiden ja mahdollisten muiden tuotteiden toimitus ja myynti sekä asiakaspalvelutoiminnot. Osapuolten välinen oikeussuhde päättyi 31.3.2010, kun vastaaja irtisanoi sopimuksen.

Kauppaedustussopimuksen mukaan kantaja oli oikeutettu kertahyvitykseen jokaisesta yksittäisestä, vastaajan hyväksi tehdystä sopimuksesta. Kantaja oli hankkinut vastaajalle vuosina 2006 ja 2007 uusia asiakkaita ja tehnyt uusia sopimuksia aikaisempien asiakkaiden kanssa mm. toisesta tuotteesta tai oli pidentänyt sopimuksia, jotka eivät kuitenkaan ylittäneet osapuolten välisen oikeussuhteen päättymispäivämäärää 30.3.2010 edes kyseisinä vuosina voimassa

olleelle 30 kuukauden enimmäissopimuskaudelle tehtyjen sopimusten osalta. Mitä tulee vuosiin 2008 ja 2009, tältä osin päivämäärän 31.3.2010 ylittäviä sopimuksia oli 431, joista uusia sopimuksia oli 155 ja olemassa olevien sopimusten muutoksia oli 276. Kantaja pystyi todistamaan, että hän oli hankkinut vastaajalle uusia asiakkaita ja oli lisäksi laajentanut liikesuhteita aikaisempien asiakkaiden kanssa. Kantaja oli saanut tästä toiminnasta vastaajalta asianmukaisen korvauksen.

- 5 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ilmoitti, että kantajan olisi esitettävä selkeästi ja seikkaperäisesti, millaisia etuja vastaaja oli saanut tällaisista liiketoimista, mutta kantaja ei kuitenkaan tehnyt niin. Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tuli siihen johtopäätökseen, että kantaja ei ollut pystynyt osoittamaan, että vastaaja olisi saanut huomattavaa hyötyä kantajan hankkimista asiakkaista vielä yhteistyön päättymisen jälkeen. Tästä tosiseikasta johtuen se ei enää käsitellyt tarkemmin hyvityksen maksamista koskevia muita seikkoja, kuten kohtuullisuutta. Se hylkäsi kanteen näillä perusteilla perusteettomana.
- 6 Městský soud v Praze vahvisti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion edellä mainitulla ratkaisulla ja tukeutui ratkaisussaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen selvittämiin tosiseikkoihin.
- 7 Muutoksenhakutuomioistuin korosti, että kantajan välitetyistä liiketoimista saamat provisiot olivat kertaluonteisia ja ne maksettiin kantajalle asianmukaisesti, ja lisäksi se katsoi, että kantajan väite provisioista, joihin hänellä olisi hypoteettisesti oikeus sillä perusteella, että hän oli päättänyt lisää liiketoimivia uusien tai aikaisempien asiakkaiden kanssa, ei ole peruste kauppalaain nro 513/1991 (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník), sellaisena kuin se oli voimassa 31.12.2013 asti (jäljempänä kauppalaki), 669 §:ssä tarkoitetulle hyvitykselle. Kantaja hankki uusia asiakkaita ja laajensi liikesuhteita merkittävästi aikaisempien asiakkaiden kanssa, ja vastaaja saattoi hyötyä näistä asiakkaista vielä kauppaaedustussopimuksen lakattua, mutta vastaaja maksoi näistä liiketoimista kantajalle kauppaaedustussopimuksen mukaisen provision, joten kauppalaain 669 §:n 1 momentin b kohdassa tarkoitetun hyvityksen maksaminen ei olisi kohtuullista, ja jo tästä syystä kanteen hylkääminen on paikallaan.
- 8 Kantaja valitti muutoksenhakutuomioistuimen tuomiosta.
- 9 Valittaja on esittänyt ylimmälle tuomioistuimelle kysymyksen, jonka muutoksenhakutuomioistuin käsittelee ylimmän tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, mutta valittajan näkemyksen mukaan kysymys tulisi ratkaista eri tavalla. Valittaja on eri mieltä ylimmän tuomioistuimen oikeudellisesta näkemyksestä, jonka mukaan kauppalaain 669 §:n 1 momentin b kohdassa tarkoitetut menetetyt provisiot ovat provisioita, jotka kauppaaedustaja ”muutoin saisi toteutetuista liiketoimista” (vrt. Nejvyšší soudin tuomio 26.10.2011, nro 32 Cdo 3359/2011, ECLI:CZ:NS:2011:32.CDO.3359.2011.1, tuomio 17.12.2013, nro 32 Cdo 534/2012, ECLI:CZ:NS:2013:32.CDO.534.2012.1, tuomio 27.10.2015, nro 23 Cdo 1531/2015, ECLI:CZ:NS:2015:23.CDO.1531.2015.1 ja

niiden jälkeen annetut ratkaisut). Sitä vastoin valittaja puolustaa näkemystä, jonka mukaan provisiot ovat provisioita, jotka kauppaedustaja olisi voinut hypoteettisesti saada ja siten myös menettää liikesuhteista, jotka päämiehellä oli niiden asiakkaiden kanssa, jotka kauppaedustaja oli hankkinut tai joiden kanssa kauppaedustaja oli laajentanut merkittävästi liikesuhteita.

II.

Sovellettava kansallinen lainsäädäntö

Kauppalaki nro 513/1991, sellaisena kuin se oli voimassa 31.12.2013:

669 §

- (1) Kauppaedustajalla on oikeus hyvitykseen sopimuksen lakattua, jos
- a) hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai merkittävästi laajentanut liikesuhteita aikaisempien asiakkaiden kanssa ja päämiehelle koituu jatkuvasti merkittävää etua liikesuhteista tällaisten asiakkaiden kanssa; ja
 - b) tämän hyvityksen maksaminen on kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja erityisesti kauppaedustajan näiden asiakkaiden kanssa päätettävistä liiketoimista menettämät provisiot huomioon ottaen kohtuullista; näihin seikkoihin sisältyy myös kilpailukieltoehdon käyttäminen tai käyttämättä jättäminen lain 672a §:ssä tarkoitetulla tavalla.

III.

Sovellettava Euroopan unionin lainsäädäntö

- 10 **Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18.12.1986 annettu neuvoston direktiivi 86/653/ETY** (jäljempänä direktiivi):

17 artikla

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kauppaedustajalle suoritetaan edustus sopimuksen lakattua 2 kohdassa tarkoitettu hyvitys tai 3 kohdassa tarkoitettu korvaus.

2.

- a) Kauppaedustajalla on oikeus hyvitykseen, jos ja siinä laajuudessa kuin:
 - hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai merkittävästi laajentanut liikesuhteita aikaisempien asiakkaiden kanssa ja päämiehelle koituu jatkuvasti merkittävää etua liikesuhteista tällaisten asiakkaiden kanssa; ja

- tämän hyvityksen maksaminen on kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja erityisesti kauppaedustajan näiden asiakkaiden kanssa päätettävistä liiketoimista menettämät provisiot huomioon ottaen kohtuullista. Jäsenvaltiot voivat säätää, että tällaiseksi seikaksi katsotaan myös 20 artiklassa tarkoitetun kilpailunrajoitusehdon käyttäminen;

IV.

Ennakkoratkaisupyyntöön perusteet

- 11 Direktiivin tavoitteena on yhdenmukaistaa jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee kauppaedustussopimuksen osapuolten välisiä oikeussuhteita. Sen tarkoituksena on erityisesti suojella kauppaedustajan etua suhteessa tämän päämieheen, ja sen 13–20 artiklassa säädetään näiden päämäärien saavuttamiseksi edustussopimuksen tekemisestä ja lakkaamisesta (ks. tuomio 23.3.2006, Honyvem Informazioni Commerciali (C-465/04, ECLI:EU:C:2006:199, 18 ja 19 kohta) tai tuomio 26.3.2009, Turgay Semen (C-348/07, ECLI:EU:C:2009:195, 14 kohta)). Unionin tuomioistuimen vakiintuneessa oikeuskäytännössä katsotaan, että direktiivin 17 artiklaa koskeva tulkinta voidaan hyväksyä vain, jos on varmaa, ettei tällainen tulkinta koidu kauppaedustajan vahingoksi (ks. tuomio 19.4.2018, Conseils et mise en relations (CMR) SARL (C-645/16, ECLI:EU:C:2018:262, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 12 Tšekin tasavallan lainsäädäntö perustuu hyvitysjärjestelmään, sillä direktiivin 17 artiklan 2 kohdassa määritetty ratkaisu on otettu osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tämä järjestelmä on jo vahvistettu muun muassa Saksan liittotasavallan pätevästi voimassa olevassa lainsäädännössä (ks. edellä viitattu tuomio Turgay Semen (C-348/07, ECLI:EU:C:2009:195, 16 kohta).
- 13 Nejvyšší soud katsoi 26.10.2011 antamassaan tuomiossa nro 32 Cdo 3359/2011 (vaikkakin pelkkänä ylimääräisenä huomautuksena), että jos tarkoitetaan sellaisia provisioita, jotka kauppaedustaja menettää kauppaedustussopimuksen lakattua, on kyseessä olevien provisioiden oltava sellaisia, jotka kauppaedustaja muussa tapauksessa saisi (eli jos kaupallinen edustus jatkuisi) jo toteutettujen tai merkittävästi laajennettujen liiketoimien perusteella. Nejvyšší soud asettui tukemaan tätä näkemystä niin ikään 17.12.2013 antamassaan tuomiossa nro 32 Cdo 534/2012, 27.10.2015 antamassaan tuomiossa nro 23 Cdo 1531/2015 ja muissa vakiintuneen oikeuskäytännön muodostavissa ratkaisuisa.
- 14 Vastakkainen suuntaus ilmenee kuitenkin Saksan oikeuskäytännössä ja saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa, joissa tuetaan käsitystä siitä, että kauppaedustajan menettämät provisiot ovat sopimusten tekemisestä saatuja provisioita, jotka kauppaedustaja muutoin saisi kaupallisen edustuksen jatkuessa liiketoimista päämiehen ja sellaisten asiakkaiden välillä, jotka kauppaedustaja on joko hankkinut päämiehelle tai joiden kanssa hän on merkittävästi laajentanut liikesuhteita (vrt. viitteet Bundesgerichtshofin (liittovaltion ylin tuomioistuin) oikeuskäytäntöön, Busche teoksessa OETKER, Hartmut et al. Kommentar zum

Handelsgesetzbuch (HGB). 4. Aufl. München: C. H. Beck, 2021, HGB § 89b, marginaalinumero 22; Strobl in Münchener Kommentar zum HGB 5 Aufl., 2021, HGB § 89b, marginaalinumero 104; oikeuskäytäntö, Bundesgerichtshofin 13.5.1957 tekemä päätös nro II ZR 19/57, julkaistu myös aikakauslehdessä Neue Juristische Wochenschrift 1957, 1028). Tämä johtopäätös käy ilmi myös Handelsgesetzbuchin (Saksan kauppalaki) 89b §:n 1 momentin 2 kohdasta, sellaisena kuin se oli voimassa vuoteen 2009 asti, jossa puhuttiin nimenomaisesti tulevaisuudessa päätettävistä liiketoimista.

- 15 Saksan oikeuskäytännöstä ja saksalaisesta oikeuskirjallisuudesta ilmenee, että kauppaedustaja ei menetä provisioita kertaprovisiotapauksissa (Einmalprovisionen). Näin ollen muun muassa Landgericht München (Münchenin alueellinen tuomioistuin, Saksa) katsoi 23.2.2011 antamassaan ratkaisussa nro 10 HK O 3966/10, että asiakkaan kanssa tehdystä kaapeliliittymäsopimuksesta saatu kertaprovisio ei ole provisio, johon kauppaedustaja menettäisi oikeutensa. Landgericht totesi lopuksi kertaprovision luonteesta seuraavaa: ”Kertaprovisiosta sopimisen tarkoituksena on kompensoida kauppaedustajan kohtaamat haitat, jotka liittyvät tavanomaisesti kauppaedustussopimuksen lakkauttamiseen.” Oberlandesgericht Köln (Kölnin osavaltion ylioikeus, Saksa) päätyi 19.6.2015 antamassaan ratkaisussa nro 19 U 109/14 samanlaiseen ratkaisuun, jonka teksti löytyy Beck-online.de-tietojärjestelmästä lyhenteellä BeckRS 2015, 19345 (vrt. 44 ja 45 kohta), joskin se nimenomaisesti korosti, että menetettyjen provisioiden puuttuessa voidaan hyvitysoikeus myöntää. Samankaltaisia näkemyksiä on myös saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa: ”Mikäli kertaprovisioita annetaan, tähänastisten näkemysten (eli ennen Saksan kauppalain 89b §:n vuoden 2009 muutosta vallinneiden ja tuomion tuomiossa Turgay Semen C-348/07 vahvistettujen näkemysten) mukaan provision menetyksestä ei ole kyse silloin, kun kauppaedustajan hankkimien asiakkaiden kanssa ei voida odottaa muita liiketoimia. Tämä ongelma esiintyy pääosin pitkäaikaisissa sopimuksissa, joiden välityksestä palkitaan kertaluonteisesti provisiolla sopimuksen tekemisen yhteydessä.” Vertriebsrecht: §§ 84 - 92c HGB. Handelsvertreterrecht - Vertragshändlerrecht - Franchiserecht. 3. neu bearbeitete und erw. Aufl. Berlin: De Gruyter, 2014, HGB § 89b, marginaalinumero 228).
- 16 Kun otetaan huomioon, että edellä mainituissa kohdissa viitattu oikeuskäytäntö ja -kirjallisuus ovat ristiriidassa Nejvyšší soudin vakiintuneen oikeuskäytännön kanssa, on direktiivin 17 artiklan 2 kohdan a alakohdan toinen luetelmakohta kiistatta tulkinnallisesti epäselvä, ja tulkinnan voi laillisena tuomioistuimena Nejvyšší soudiakin sitovan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan toisen kohdan ja Tšekin tasavallan perusoikeuskirjan 36 artiklan 1 kohdan nojalla ratkaista ainoastaan Euroopan unionin tuomioistuin.
- 17 Koska direktiivin 17 artiklan 2 kohdan a alakohdan toisen luetelmakohdan tulkinta on välttämätöntä kauppaedustajan hyvitysoikeudesta annettavan ratkaisun kannalta käsiteltävässä asiassa ja koska Nejvyšší soud on SEUT 267 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettu tuomioistuin, jonka päätöksiin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, ja koska yksikään sellainen poikkeus

ei täyty, jonka perusteella tulkintaa koskevan ennakkoratkaisupyynnön esittäminen Euroopan unionin tuomioistuimelle ei ole välttämätöntä (kyseisen direktiivin 17 artiklan 2 kohdan a alakohdan toisessa luetelmakohdassa käytetyn käsitteen tulkinnasta acte clair- tai acte éclairé -tapauksena – ks. tuomio CILFIT, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335), on Nejvyšší soudin saatettava käsiteltävä asia Euroopan unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi SEUT 267 artiklan nojalla.

[–]

TYÖASIAKIRJA